

การศึกษาเปรียบเทียบนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
และพระพุทธศาสนาเถรวาท
A Comparative Study of The Nagas in Brahmanism-Hinduism
and Theravada Buddhism

กันตยภัทร สิววงศ์*

Kanteyaphat Seewongdee

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : Kanteyaphat11@gmail.com

Received: August 13, 2022

Revised: November 17, 2022

Accepted: November 18, 2022

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ (๑) เพื่อศึกษานาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (๒) เพื่อศึกษานาคในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๓) เพื่อเปรียบเทียบนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท งานศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นงานวิจัยเชิง โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ปุราณะ เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า นาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นสัตว์วิเศษมีฤทธิ์ กำเนิดมาจากไข่ เป็นบุตรฤๅษีกษัตริย์กับนางกัทรุ เป็นพี่น้องกับครุฑ ต่อมาเป็นศัตรูกัน มีรูปร่างเป็นงูใหญ่ มีหงอน ตาแดง มีลิ้นสองแฉก นาคชั้นสูงมีผิวสีทอง นาคชั้นต่ำมีผิวสีดำ นาคมีพิษร้ายแรง มีหนึ่งเศียรจนถึงพันเศียร เศียรของนาคมีความยาวต่างกันตามบารมี นาคมักปรากฏกายในรูปแห่งเทพ และสามารถบันดาลให้เกิดฝนตกที่อยู่ของนาค คือเกษียรสมุทร ปาตาลนคร เกาธรมณียะ และนครโกควดี นาคมีหน้าที่รับใช้พระนารายณ์ พระอิศวร และพระพิรุณ ความเชื่อเรื่องนาคมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านจิตรกรรม ภูมิศาสตร์ วรรณคดี วัฒนธรรม และประเพณี นาคในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง มีฤทธิ์มาก เป็นบริวารของท้าววิรูปักษ์ กำเนิดสี่แบบ คือเกิดในไข่ ในครรภ์ ในสิ่งหมักหมม เกิดแล้วโตทันที นาคมีสี่ตระกูลใหญ่ คือวิรูปักษ์ เอรापละ ฉัพยาปุตตะ กัณหาโคตมะ นาคชั้นสูงเน็ดแบบโอปปาติกะ นาคชั้นต่ำกำเนิดแบบอณฑชชะ สังเสทชะ ชลาพุชะ นาคมีพิษที่เขี้ยว ตา ปาก จมูก กาย นาคเป็นศัตรูกับครุฑ

* นายกันตยภัทร สิววงศ์ Mr.Kanteyaphat Seewongdee

ครุฑไม่สามารถกินนาคเจ็ดจำพวกได้ ที่อยู่ของนาค คือมหาสมุทร เขาพระสุเมรุ และสวรรณคค์ นาคมีหน้าที่รับใช้พระพุทธเจ้า รักษาธรรมชาติ ปกป้องสวรรณคค์ นาคมีทั้งสัมมาทิฐิและมิจฉาทิฐิ นาคมีแก้วมณี และมีนิสัยดุร้าย ความเชื่อเรื่องนาคมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี การเปรียบเทียบพบว่า มีนัยเหมือนกัน คือนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท มีรูปร่าง ที่อยู่ พิษร้าย อิทธิฤทธิ์ เป็นสัตว์กึ่งเทพ เป็นศัตรูกับครุฑเหมือนกัน มีนัยต่างกัน คือนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นบุตรของเทพ เป็นพี่น้องกับครุฑ เป็นอมตะ มีพันเศียร มีอัญมณี ได้รับพรจากเทพเจ้า ส่วนนาคในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีกำเนิดสื้ออย่างไม่ได้เป็นบุตรของเทพ ไม่เป็นอมตะ เป็นอาหารครุฑ ทำหน้าที่รักษาธรรมชาติ สวรรณคค์ และศาสนา เป็นบริวารท้าววิรูปักษ์ ไม่ได้รับพรพิเศษ และไม่ได้เป็นพาหนะของเทพเจ้า

คำสำคัญ: เปรียบเทียบ; นาค; ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The thesis entitled consists of the following objectives: (1) to study Naga in Brahmanism-Hinduism; (2) to investigate Naga in Theravada Buddhism; and (3) to compare Naga in Brahmanism-Hinduism and Theravada Buddhism. The study employed qualitative research method by way of documentary research. The data were collected from the Tipitaka, commentaries, and the Purana literature, etc. From the study, the following findings are found:

In Brahmanism-Hinduism, the Naga, or serpentlike water-god, is a powerful semidivine being born from eggs. All Nagas are believed to be the offspring of the great Rishi Kashyapa and Kadru. Nagas have Garuda as their brother, who eventually become an enemy. They are shaped like a giant snake with crest, red eyes, and split tongue. Higher-class Nagas have golden skin, whereas those of lower class have black skin. Nagas have powerful venoms and poisons. They have heads from one to a thousand, and their length varies depending on their perfections. Nagas usually appear in deity form who are capable of bringing rain. Nagas inhabit in Kshira Sagara (the Ocean of Milk), Patala Loka (the underworld), Ramaniya (delightful island), Bhogavati (the subterranean capital). They have the duty to serve the three deities: Vishnu, Shiva, and Varuna. The belief in Nagas has influenced Thai society in terms of painting, sculpture, literature, culture, and tradition. In Theravada Buddhism, Nagas are powerful deity of the lower class. They

are the followers of Virupaksa. They have four modes of generation: born from eggs (Andaja), from womb (Jalabuja), from moisture (Samsedaja), and of spontaneous birth (Opapatika). There are four principle Naga chiefs which are Virupaksa, Elapatra, Chabayaputta, and Kanhagotama. Nagas born spontaneously are superior to Nagas born from eggs, from the womb, and from moisture. Their fangs, eyes, mouth, nose, and body are poisonous. Nagas are enemy of Garuda, while Garuda cannot eat seven types of Nagas. Nagas inhabit in Mount Meru, the heaven realms, and the ocean. Their duty is to serve the Buddha, protect the nature and heaven realms. They have both the right view (sammaditthi) and wrong view (micchaditthi). They also have jewels and are ferocious. The belief in Nagas has influenced Thai society in terms of religion, history, culture, and tradition. Based on a comparative analysis, it reveals that they have both similarity and differences. They are similar in terms of shape, residence, toxicity, supernatural power, half-animal and half-deity, and enemy of Garuda. In terms of differences, they are as follows: in Brahmanism-Hinduism, Nagas are the offspring of deities, the brother of Garuda, immortal, with a thousand heads and jewels, and they receive divine blessings; while in Theravada Buddhism, Nagas are not the offspring of deities since they have four modes of generation, mortal, food of Garuda, with the duty of protecting nature, heaven realms, and religion. They are also the followers of Virupaksa, and neither have any divine blessings nor the vehicle for deities.

Keyword: Comparison; Naga; Brahmanism-Hinduism; Theravada Buddhism

บทนำ

วรรณคดีไทยและสันสกฤต กล่าวถึงนาคเอาไว้อย่างมากมาย นิกายไวษณพเป็นนิกายหนึ่งในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นับถือพระนารายณ์เป็นใหญ่ นิกายนี้มีความเชื่อว่า นาคเป็นบัลลังก์ของพระนารายณ์^๑ นาคเป็นเทพตนหนึ่งที่มีฤทธิ์ มีลักษณะคล้ายงูแต่มีขนาดใหญ่กว่า มีพลังกำลังมหาศาล อาศัยอยู่ในเมืองบาดาล เป็นจ้าวแห่งมหาสมุทร เป็นศัตรูกับครุฑ นาคเป็นสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์^๒ ประเทศไทยมีการใช้รูปลานาคเป็นสัญลักษณ์แทนการเกษตร ความเชื่อศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกล่าวว่า^๓ นาคอยู่ใน

^๑ ศานติ ภักดีคำ, นาค, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^๒ อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, ตริมูรติ: อภิมหาเทพของฮินดู, (กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๖.

^๓ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, นาคที่ปรากฏในงานศิลปกรรม, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๐๓), หน้า ๘๗.

เกษียรสมุทร ป่าหิมพานต์ ประเทศไทยรับอิทธิพลการบูชาขนาด มาจากอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เชื่อว่าบุคคลใดได้บูชาขนาด บุคคลนั้นจะมีแต่ความสุขความเจริญ ความสมบูรณ์เรื่องรักษาอาหาร ธัญญาหาร ตลอดจนข้าวกล้าในไร่นาจะอุดมสมบูรณ์ มีอำนาจอยู่เหนือศัตรู ปัจจุบันขนาดเป็นที่บูชาของบุคคลทั่วไป ในประเทศไทยและต่างประเทศ ตั้งแต่ชนชั้นระดับสูงถึงระดับล่าง ประเทศไทยใช้รูปขนาด เพื่อแทนความหมายสิ่งต่าง ๆ เช่น กรมชลประทาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขนาดถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงความสำคัญหลายด้าน และแสดงถึงความหมายที่เป็นอุดมมงคล^๕

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีความเชื่อว่า นาคคือสัตว์วิเศษกึ่งเทพ มีรูปร่างเหมือนงู มีลำตัวยาว มีหงอนใหญ่ เป็นบัลลังก์ของพระนารายณ์ อาศัยอยู่ในเกษียรสมุทร สามารถแปลงกายได้ นาคเป็นสัตว์ผู้มีฤทธิ์ สามารถบันดาลให้เกิดปฏิกิริยาต่าง ๆ เป็นบุตรของฤๅษีก็ศยปมุนีกับนางกัทธู คัมภีร์วิษณุปุราณะ กล่าวว่า นาคถือกำเนิดมาจากนางกัทธู ขอพรจากฤๅษีก็ศยปมุนีว่า ขอให้ตนมีบุตรชายที่มีฤทธิ์มาก ต่อมา นางกัทธูได้ตั้งครรภ์ และคลอดบุตรออกมาเป็นนาค ชื่อว่าอนันตนาคราช นาคยังเป็นพี่น้องกับครุฑ คือมีพระบิดาคนเดียวกัน แต่กำเนิดจากมารดาที่ต่างกัน^๖ นาคได้พรจากพระนารายณ์ว่า ขอให้มีชีวิตเป็นอมตะ ไม่มีใครสามารถทำลายได้ นาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีอยู่สามตน ได้แก่ เศษนาคราชเป็นแทนบรรทมพระนารายณ์ วาสุกีนาคราชเป็นสังวาลพระอิศวร และเป็นเชือกในพิธีกวนเกษียรสมุทร ตักษกะนาคราชเป็นศัตรูของอรชุน ต่อมาพ่ายแพ้จึงถูกเนรเทศไปอยู่เมืองตักศิลา^๗ ประเพณีของชาวอินเดียเชื่อว่า วันขึ้นห้าค่ำเดือนห้า เป็นเทศกาลบูชาขนาด เรียกว่า นาคปัญจมี^๘ มีการจัดพิธีบูชาขนาดอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งบูชาขนาดด้วยนมสด เรื่องนาคยังปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เช่น คัมภีร์วิษณุปุราณะ คัมภีร์ภควตปุราณะ คัมภีร์ครุฑปุราณะ คัมภีร์มตยปุราณะ คัมภีร์กुरुปุราณะ ในคติศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเชื่อว่า^๙ บุคคลใดบูชาขนาดบุคคลนั้นจะมีแต่ความสุขรุ่งเรือง และนาคเป็นตัวแทนของความยุติธรรมอีกด้วย

^๕ ผาสุก อินทรารุช, *คติความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพนับถือรูปขนาดในอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ*, (กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์การพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๒๗.

^๖ พีรพล พิษณุพงศ์, *ความสัมพันธ์ระหว่างงูกับมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์, ๒๕๑๐), หน้า ๑๗๙.

^๗ สุจิตต์ วงษ์เทศ, *นาคในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์*, (กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

^๘ ญัฐนารถ ปิ่นเฟื่อง, *ตำนานพญานาคสองฝั่งโขง*, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓.

^๙ ศานติ ภักดีคำ, *พระนารายณ์*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๕๖), หน้า ๗.

^{๑๐} เมธราช รัตนภาคี, *เปิดตำนานพญานาคจากพุทธกาลสู่ตำนานลุ่มแม่น้ำโขง*, (นนทบุรี: อุทยานความรู้, ๒๕๑๑), หน้า ๓๔.

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความเชื่อว่า นาคคืองูใหญ่มีหงอน มีฤทธิ์ อาศัยอยู่ในนาคพิภพ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มหาสมุทรสัตตสีหันทร ภูเขา อากาศ แม่น้ำ ลำคลอง พื้นดิน ป่าหิมพานต์ นาคอยู่ภายใต้การปกครองของท้าววิรูปักษ์^{๑๐} นาคจัดเข้าในเดรัจฉานภูมิ เป็นราชาแห่งงู นาคมีกำเนิดทั้งสี่แบบ ได้แก่ อัณฑชะ คือกำเนิดในไข่ ชลาพูชะ คือกำเนิดในครรภ์ สังเสทชะ คือกำเนิดในที่หมักหมม โอปปาติกะ คือกำเนิดแบบโตขึ้นทันที^{๑๑} แบ่งเป็นสี่ตระกูล คือตระกูลวิรูปักษ์จะมีผิวสีทอง ตระกูลเอราภณะมีผิวสีเขียว ตระกูลฉัพพาปุตตะมีผิวสีรุ้ง ตระกูลกัณหาโคตมะมีผิวสีดำ^{๑๒} พิษของนาคแบ่งได้เป็นสี่ประเภท คือมีพิษที่ตา มีพิษที่ลมจุก มีพิษที่กายสัมผัส มีพิษที่เขี้ยว^{๑๓} ประเภทมีพิษที่เขี้ยวแบ่งเป็นสี่ชนิด คือเมื่อกัดร่างกายแข็งเหมือนตอไม้แห้ง เมื่อกัดร่างกายเปื่อย เมื่อกัดร่างกายเปื่อยไหม้ เมื่อกัดร่างกายขาดแห้วเหมือนแผลถูกฟ้าผ่า และนาคเป็นอาหารของครุฑ^{๑๔}

แต่เชื่อว่าครุฑจะจับนาคทุกประเภทได้เสมอไป ครุฑจับนาคได้ในกำเนิดเฉพาะที่เสมอกัน หรือต่ำกว่า ครุฑไม่สามารถจับกินนาคเจ็ดจำพวก ได้แก่ นาคที่มีกำเนิดสูงกว่า นาคกัมพลอัสดร นาควิรูปักษ์ นาคในมหาสมุทรสัตตสีหันทร นาคที่อาศัยอยู่ในภูเขา นาคที่อาศัยอยู่ในพื้นดิน นาคที่อาศัยอยู่ในวิมาน^{๑๕} พระไตรปิฎกกล่าวถึงนาคเอาไว้ว่า นาคชอบอาศัยอยู่ในมหาสมุทร คือกาฬนาคราชที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำเนรัญชรา มีอายุยืนถึงหนึ่งหมื่นห้าพัน ปี กาฬนาคราชเป็นนาคที่ชอบนอนหลับเป็นเวลานานถึงหนึ่งพุทธันดร ตื่นครั้งหนึ่งตอนที่พระพุทธเจ้าลอยถาดทองก่อนจะตรัสรู้^{๑๖} นาคบางจำพวกชอบอาศัยอยู่ในน้ำลึก เช่น มุจลินท์นาคราช ที่แผ่พังพานเพื่อป้องกันลมฝนให้พระพุทธเจ้า ขณะพระองค์เสวยวิมุตติสุข เรื่องนาคปรากฏในพระสูตร เช่น มหาสมัยสูตร ฐิติทัตตชาดก กุลาวกชาดก ปันทรกชาดก นาคในคติพระพุทธศาสนาเสมือนผู้รักษาพระพุทธศาสนา^{๑๗}

^{๑๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๐.

^{๑๑} พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธรรมชโย), พญานาค, (กรุงเทพมหานคร: กัลยาณมิตร, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

^{๑๒} พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธรรมชโย), พญานาค, หน้า ๘.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๑๔} ทศพล จังพานิชย์กุล, มหัทธรรยของพญานาคผู้ปกป้องพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: คอมม่าดีไซน์แอนด์พริ้นท์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

^{๑๕} วิเชียร นามการ, “การศึกษาอิทธิพลคติความเชื่อเรื่องของพญานาคที่มีผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๑๖} พระมหาประภาส แก้วสุวรรณ, “การศึกษาวิเคราะห์นาคในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘.

^{๑๗} พระสมพร อนาลโย, “ศึกษาพญานาคในชุมชนคำชะโนด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

จากการศึกษาวิจัยในเบื้องต้นนี้ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสงสัยว่า คติความเชื่อเรื่องนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความเป็นมาอย่างไร กำเนิดมาจากไหน กินอะไรเป็นอาหาร มีรูปร่างเป็นอย่างไร มีบิดามารดาหรือไม่ อาศัยอยู่ที่ไหน มีหน้าที่อย่างไร มีอิทธิพลต่อสังคมอย่างไร เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษา ต้องการเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือน ความต่าง นาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า งานวิจัยนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นงานวิจัยที่สำคัญมากเรื่องหนึ่ง ทำให้สังคมสมัยปัจจุบัน เข้าใจในเรื่องนาคอย่างถ่องแท้ ผู้วิจัยคงหวังแต่เพียงว่า งานวิจัยเล่มนี้อาจจะเกิดประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา เกี่ยวกับนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างดี รวมถึงสามารถนำงานวิจัยนี้ ไปต่อยอดในการทำวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษานาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
๒. เพื่อศึกษานาคในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๓. เพื่อเปรียบเทียบนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีลำดับประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษารวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ปุราณะ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. ศึกษารวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ หนังสือ บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนาเถรวาท
๓. วิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเด็น และเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างกันของทั้งสองศาสนา คือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนาเถรวาท
๔. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ จากการศึกษารื่องนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูพบว่า นาคในคติศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นเทพแห่งมหาสมุทร มีรูปร่างเป็นงูใหญ่ มีหงอน มีนัยน์ตาแดง ประดับแก้วมณี อาศัย

อยู่ในนาคพิภพ มีพิษร้าย มีฤทธิ์านุภาพ สามารถแปลงกายได้ นาคเพศชาย เรียกว่า นาค นาคเพศหญิง เรียกว่า นาคี นาคผู้เป็นหัวหน้า เรียกว่า พญานาคราช

กำเนิดของนาคในคัมภีร์มหาภารตะ อาทิบรรพ บทที่ ๕๙ กล่าวว่านาคกำเนิดมาจากนางกัทธอุทโยคบรรพ บทที่ ๑๐๑ กล่าวว่านาคกำเนิดมาจากพระนางสุรสาเทวี คัมภีร์อัคนีปุราณะกล่าวว่า นาคกำเนิดมาจากพระนางกัทธอุทโยคกับพระฤๅษีกัศยปะมุณี คัมภีร์ครุฑปุราณะกล่าวว่า นาคกำเนิดมาจากนางกัทธอุทโยคใหญ่กำเนิดมาจากพระนางสุรสาเทวี คัมภีร์วิษณุปุราณะกล่าวว่า นาคกำเนิดมาจากพระนางกัทธอุทโยคใหญ่พันตนกำเนิดมาจากพระนางสุรสาเทวี คัมภีร์หริวงค์กล่าวว่า พระนางสุรสาเทวีเป็นผู้ให้กำเนิดงูใหญ่ที่มีพิษร้ายพันตน นาคพันตนกำเนิดมาจากพระนางกัทธอุทโยค

ที่อยู่ของนาคในคัมภีร์เทพปรณัม คือนาคทั้งหลายอาศัยอยู่ในเมืองบาดาล ครุฑกับนาคเป็นศัตรูกันมานาน นาคไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีสายตาของครุฑไปได้ ทำให้พวกนาคตกเป็นอาหารของครุฑ นาคจะอาเจียนเป็นโลหิตตกลงมาบนพื้นโลก แล้วอาเจียนของนาคจะกลายเป็นพลอยวิเศษ เรียกว่า มรกต นาคสวาท

รูปร่างของนาคในคัมภีร์วิษณุปุราณะ คือนาคเป็นงูใหญ่ หัวมีหงอน คางมีเขี้ยว ลำตัวมีเกล็ด และปลายหางมีลวดลายงดงาม มีอิทธิฤทธิ์สามารถแปลงตัวตามประสงค์ทุกอย่างสามารถบันดาลให้เกิดฝนอีกด้วย รูปร่างของนาคในคัมภีร์ครุฑปุราณะ คือนาคเป็นงูใหญ่ มีหงอนอาศัยอยู่ในเมืองบาดาล มีฤทธิ์มากสามารถแปลงกายทุกอย่างตามปรารถนา

หน้าที่ของนาคในคัมภีร์วิษณุปุราณะคือนาคเป็นบริวารพระนารายณ์ เมื่อทรงบำเพ็ญโยคะนิทรา รู้จักในชื่อพระนารายณ์บรรทมสินธุ์ พญาวาสูกีนาคราชเป็นผู้รับใช้พระศิวะเทพ ให้ทรงใช้เป็นสังวาลห้อยพระศิวะเสวยสละร่างกายเป็นเชือกกวนเกษียรสมุทรแก่เทพและอสูร หน้าที่ของนาคในคัมภีร์ครุฑ ปุราณะ คือนาคเป็นผู้เฝ้าคำสั่งของมารดา คือพระนางกัทธอุทโยคใหญ่เป็นพระมารดาของนาคทั้งหลาย นาค เป็นพี่น้องกับครุฑ ต่อมาในภายหลังนาคเป็นศัตรูกับครุฑ เพราะนาคอยากเป็นอมตะเพื่อครอบครองโลกทั้งสามเอาไว้ นาคมีอำนาจด้อยกว่าครุฑ เพราะว่าครุฑได้รับพรจากพระนารายณ์ว่า ขอให้เป็นอมตะตลอดกาล

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ จากการศึกษาเรื่องนาคในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า นิยามและความหมายของนาคในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า “นาค” หมายถึง งูขนาดใหญ่มีหงอน อาศัยอยู่ในเมืองบาดาล สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ คัมภีร์ วชิระสารัตถสังคหะกล่าวว่า “นาค” หมายถึง ผู้ประเสริฐ ผู้หมกบาป และสัตว์ประเสริฐ พจนานุกรมคำศัพท์ศาสนาสาคร ฉบับอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า “นาค” หมายถึง งูใหญ่มีหงอน คนเฝ้าหนึ่งผู้ประเสริฐ ผู้ไม่ทำบาป พระอรหันต์ คนที่กำลังจะบวชเป็นภิกษุ งูใหญ่มีหงอน

กำเนิดของนาคแบบโอปปาติกะ คือ การเกิดแบบผุดขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องอาศัยมารดาและ บิดา เมื่อกำเนิดขึ้นมาแล้วจะโตขึ้นมาแบบเต็มที ถือว่าเป็นการเกิดของพวกพรหม เทพ เปรต สัตว์ นรก อสูรกาย ครุฑ และนาค พวกนาคชั้นสูงนั้นจะมีกำเนิดแบบโอปปาติกะ กำเนิดของนาคแบบ ชลาพุชะ ในคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวว่า ผู้ใดที่มีกำเนิดแบบชลาพุชะนี้ ถือว่า เป็นผลมาจากกรรมในอดีตชาติ นาคที่มีกำเนิดแบบนี้ นับว่า เป็นนาคที่มีกำเนิดแบบธรรมดาที่สุด กำเนิดของนาคแบบ อันทชะ คือ คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า นาคชั้นต่ำกำเนิดแบบอันทชะ ส่วนนาคชั้นสูงกำเนิดแบบโอปปาติกะ กล่าวคือนาคที่มีกำเนิดแบบอันทชะนี้ นาคเป็นสัตว์เดรัจฉาน บางประเภท ที่เกิดในฟองไข่ก่อน แล้วจึงค่อยฟักออกมาเป็นตัว

ที่อยู่ของนาคในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา คือในคัมภีร์พระไตรปิฎกกล่าวว่า สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นสวรรค์ชั้นที่หนึ่ง และเป็นสวรรค์ชั้นล่าง มีท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ หรือท้าวมหาราชทั้งสี่ ปกครองดูแลสวรรค์ มีกำเนิดแบบโอปปาติกะ คือกำเนิดมาแล้วโตทันที ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ พวกนาค ที่มีชั้นสูง หรือพวกนาคที่มีตระกูลสูง มักจะมีร่างกายสีทอง กำเนิดในตระกูลตรฐ และตระกูลวิรูปักษ์

นาคที่มีกำเนิดชั้นสูง และนาคที่มีตระกูลสูง ที่อยู่ของนาคในนาคพิภพ คือในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้กล่าวว่า นาคทั้งหลายได้อาศัยอยู่ในนาคโลกหรือนาคพิภพ ซึ่งเป็นที่อยู่ของนาคทั้งหลาย เต็มไปด้วยเพชรนิลจินดาที่งดงาม เรียกอีกชื่อว่า โภควดี นาคเป็นใหญ่ในน้ำ นาคชอบอาศัยอยู่ในน้ำ วิมานของนาค มีความงามดุจวิมานพระอินทร์ นาคพิภพเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ นาคมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีอายุทิพย์ มีวรรณทิพย์ มีกายทิพย์ คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า นาคพิภพอุดมไปด้วยทองคำบริสุทธิ์ ที่อยู่ของนาคในมหาสมุทรสี่พันดรร คือในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า นาคมีที่อยู่อาศัยคือมหาสมุทร นาคชอบอาศัยในแม่น้ำคงคา แม่น้ำเนรัญชรา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำอินทมาณี และมหาสมุทรสี่พันดรร เพราะมหาสมุทรสี่พันดรรเป็นห้วงน้ำที่กว้างใหญ่ไพศาลมีอยู่ถึง ๗ สาย ๗ ชนิด ๗ สี ที่ไหลผ่านคั่นระหว่างเทือกเขา ๗ ลูก เรียกว่า สัตบริภณห์

รูปร่างของนาคในตระกูลวิรูปักษ์ คือในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทว่า รูปร่างของพวกนาคในตระกูลวิรูปักษ์นี้ ถือว่าเป็นพวกนาคที่มีผิวกายสีทองคำ ร่างใหญ่โตมาก มีหงอนยาวมาก มีฤทธิ์อำนาจมาก มีกำเนิดชั้นสูง และมีฤทธิ์มากมายมหาศาล รูปร่างของนาคในตระกูลเอราปถในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงพวกนาคในตระกูลเอราปถ ว่า เป็นพวกนาคชั้นสูงอีกประเภทหนึ่งที่มีผิวกายเป็นสีเขียวมรกต มีกำเนิดแบบอันทชะ คือกำเนิดมาจากฟองไข่ ชอบอาศัยอยู่ในแม่น้ำ ลำคลอง และ มหาสมุทรใหญ่ มีรูปร่างออกไปทางงูใหญ่ ชอบขึ้นมาอยู่บนโลกมนุษย์และชอบแปลงรูปร่างมาเป็นมนุษย์มาก รูปร่างของนาคในตระกูลฉัพยาปุตตะ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงรูปร่างของนาคตระกูลฉัพยาปุตตะเอาไว้ว่า เป็นนาคที่มีผิวกายสีรุ้ง มีกำเนิดแบบชลาพุชะ คือกำเนิดจากครรภ์มารดา มีผิวกายเจ็ดสี และเป็นนาคที่ปลอดภัยจากครุฑ เมื่อหมัดบุญบารมีจากความเป็นนาค ร่างกายจะแตกดับ

สลายและขดตัวเป็นบัลลังก์นาค เรียกว่า นาคบัลลังก์ คือนอนราบเหยียดยาว และไม่ย่อยสลายเหมือนซากสัตว์ทั่วไป รูปร่างของนาคในตระกูลกัณหาโคตมะ คือใน คัมภีร์พระพุทธานุชาตนาถกล่าวว่ นาคที่กำเนิดในตระกูลกัณหาโคตมะเป็นนาคตระกูลสีดำ มีกำเนิดแบบสังเสทชะ คือกำเนิดมาจากเหงื่อโคลและสิ่งหมักหมม

หน้าที่ของนาคในการบำเพ็ญศีลบารมีในคัมภีร์มหานิบาตชาดกกล่าวถึงนาคในฐานะของพระมหาโพธิสัตว์ในภริยชาติก อันเป็นพระชาติที่หกของพระมหาโพธิสัตว์ ทรงเสวยพระชาติเป็น ภริยชาติก ในพระชาตินี้ทรงบำเพ็ญศีลบารมีอย่างยิ่งยวด ในขณะที่รักษาศีลอยู่นั้นทรงพบกับปัญหาต่างๆ แต่ไม่ทรงท้อพระทัยในการบำเพ็ญศีลบารมี เพื่อให้บารมีเต็มเปี่ยม เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต เบื้องหน้า ทำให้เห็นว่านาคไม่สามารถบรรลุธรรมได้ หน้าที่ของนาคในการพิทักษ์พระพุทธานุชาตนาถ คือคัมภีร์ทางพระพุทธานุชาตนาถกล่าวว่ พวกนาคนั้นมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการพิทักษ์พระพุทธานุชาตนาถเอาไว้ ได้แก่ พญามุจลินทนาคราช ได้แผ่พังพานใหญ่บนพระเศียร เพื่อปกป้องพระพุทธร่องค์จากสภาพอากาศหนาวร้อน หน้าที่ของนาค ในการมีความศรัทธาต่อพระพุทธร่องค์ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้นกล่าวถึง หน้าที่ของนาค ไว้ว่า สัปดาหที่ หกหลังการตรัสรู้ของพระพุทธร่องค์ และพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับนั่งขัดสมาธิ กาลนั้นฝนตกพรำตลอดเจ็ดวัน พญามุจลินทนาคราชมีฤทธิ์มาก มีความเลื่อมใสในพระพุทธร่องค์ จึงขดกาย แผ่พังพานใหญ่ปกป้องเบื้องบนพระเศียร

อิทธิพลของนาคในคติไตรภูมิพระร่วง คือในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงกล่าวถึงนาคเอาไว้ว่า นาคเป็นใหญ่ในบรรดาหมู่สัตว์ที่ไม่มีขา นาคเป็นสัตว์เดรัจฉานประเภทหนึ่ง ซึ่งนาคมีสมบัติมาก มีความสุขสบายมาก และวิมานปราสาททองคำอยู่ดุจเทวตบนสวรรค์ แต่นาคมีความทุกข์ใจมาก เพราะอรรถภาพของสัตว์เดรัจฉานนั้น ทำให้นาคไม่สามารถที่จะบรรลุธรรมได้เลย อิทธิพลของนาคในวรรณกรรมชาดก คือในคัมภีร์ทางพระพุทธานุชาตนาถกล่าวถึงนาคว่า นาคที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมชาดกนั้น สามารถแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ประการแรก คือนาคในคัมภีร์มหานิบาตชาดก ได้แก่ นาคเป็นพระโพธิสัตว์ อุทิศตนเพื่อบำเพ็ญเพียร ประการสอง คือนาคในคัมภีร์ปัญญาสาธก ได้แก่ นาคมีหน้าที่คอยช่วยเหลือผู้ที่ทำความดี แต่ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน นาคจึงได้ขึ้นมาช่วยเหลือคนเหล่านั้น เพื่อให้รอดพ้นภัยอันตราย อิทธิพลของนาคในคัมภีร์มหาวงศ์ คือคัมภีร์มหาวงศ์ได้กล่าวว่ พระพุทธร่องค์ทรงเสด็จมาเพื่อโปรดนาคสองตน คือนาคลูกกับนาคหลานที่ทำความผิดร่วมกันเพื่อแย่งชิงเอาบัลลังก์แก้วมณี ต่อมาพระพุทธร่องค์มาโปรดนาคทั้งสองต่างมีความเลื่อมใสในพระพุทธร่องค์จึงได้ยกบัลลังก์ให้พระพุทธร่องค์แทน คัมภีร์มหาวงศ์นี้แสดงให้เห็นว่า นาคสามารถเข้าใจในคำสอนของพระพุทธร่องค์ นาคเป็นผู้กราบทูลให้พระพุทธร่องค์ประทานรอยพระบาทเอาไว้ให้เป็นที่ระลึกถึงพระพุทธร่องค์ เป็นเรื่องราวของความศักดิ์สิทธิ์ของทางลังกามาจนถึงปัจจุบันนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การเปรียบเทียบนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เปรียบเทียบกำเนิดของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ กำเนิดของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ นากำเนิดจากพระฤๅษีก็ศยปะมุนีกับนางกัทรุ นากำเนิดจากน้ำพระเนตรของพระพรหมเทพ นากำเนิดมาจากน้ำในเกษียรสมุทร และนากำเนิดมาจากพระแม่มนสาเทวี ส่วนกำเนิดของนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ นากำเนิดแบบโอปปาติกะ (เกิดขึ้นมาแล้วโตขึ้นทันที) นากำเนิดแบบชลาพูชะ (เกิดจากครรภ์ของมารดา) นากำเนิดแบบอันทชชะ (เกิดจากฟองไข่) และนากำเนิดแบบสังเสทชะ (เกิดจากสิ่งหมักหมม) กล่าวคือเมื่อเปรียบเทียบกำเนิดของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว จึงทำให้เห็นว่า กำเนิดของนาทั้งสองศาสนานั้น ได้มีความต่างกันอย่างมาก

เปรียบเทียบที่อยู่ของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท คือที่อยู่ของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ นาคาโลก (คัมภีร์พรหมปุราณะ) ปาตาลนคร (คัมภีร์วิษณุปุราณะ) สมุทรมณฑล (คัมภีร์ครุฑปุราณะ) นาคพิภพ (คัมภีร์เทพปรณัม) เกาะรณณียะกลางสะดือทะเล (ปรัมปรา) เกษียรสมุทร (ทะเลน้ำนม) นครโกควตี (คัมภีร์ปุราณะ) ส่วนที่อยู่ของนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา (พระไตรปิฎก) นาคโลก (คัมภีร์อรรถกถา) นาคพิภพ (คัมภีร์มหานิบาตชาดก) ป่าหิมพานต์ ภูเขา พื้นดิน (ไตรภูมิพระร่วง) ภูเขาพระสุเมรุราช (คัมภีร์โลกศาสตร์) สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (พระสุตตันตปิฎก)และมหาสมุทรสัตตสีหันทร (พระสุตตันตปิฎก) กล่าวคือเมื่อเปรียบเทียบที่อยู่ของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว จึงทำให้เห็นว่า ที่อยู่ของนาทั้งสองศาสนานั้น มีความต่างกันอย่างไม่มาก

เปรียบเทียบรูปร่างของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท คือรูปร่างของนาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ คัมภีร์วิษณุปุราณะกล่าวว่า นาคเป็นงูใหญ่ มีหงอน มีเครา มีเกล็ดหางมีลาย มีฤทธิ์ สามารถแปลงกายได้ทุกอย่าง บันดาลให้เกิดฝนตก คัมภีร์ครุฑปุราณะกล่าวว่า นาคเป็นงูใหญ่มีหงอน ลำตัวยาวมาก มีฤทธิ์มาก สามารถแปลงกายได้ทุกอย่าง มีพิษร้าย และพันไฟบรรลัยกัลป์ คัมภีร์เทพปรณัมกล่าวว่า นาคเป็นงูใหญ่มีหงอนยาว ลำตัวยาวมาก มีเคราแดง นัยน์ตาแดง เขี้ยวมีพิษ พ่นน้ำไฟได้ แปลงกายเป็นมนุษย์ เป็นสัตว์กึ่งเทพ มีเครื่องหมายสวัสดิกะที่เศียร มีลิ้นแตกออกเป็นสองแฉก เป็นศัตรูกับครุฑ ส่วนรูปร่างของนาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ นาคตระกูลวิรูปักษ์ ผิวสีทอง มีร่างกายใหญ่ มีหงอนยาว มีฤทธิ์ กำเนิดชั้นสูงคือโอปปาติกะ กำเนิดแล้วโตทันที อยู่ในวิมานทิพย์บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และนาคตระกูลเอราปถ ผิวสีเขียวมรกต กำเนิดแบบอันทชชะคือ กำเนิดจากไข่ อยู่ในลำคลอง มหาสมุทรถูกพบมากที่สุด มีรูปร่างใหญ่มาก หนวดเครายาว มีหงอนใหญ่ ขึ้นมาอยู่บนโลกมนุษย์บ่อยครั้ง และชอบแปลงกายเป็นมนุษย์ นาคตระกูลฉัพยาปุตตะ ผิวสีรุ้ง กำเนิดแบบ

ชลาพุชะคือกำเนิดจากครุฑ อยู่ในพื้นดิน ป่าลึก เขาสูง มีสีรุ้ง เป็นนาคที่ปลอดภัยจากครุฑ มีร่างกายใหญ่ มีหนวด มีหงอน มีนัยน์ตาแดง อายุยืนยาว ซึ่งพบเห็นน้อยได้ เมื่อสิ้นอัฐภาพร่างกายแตกดับสลายทันที นาคตระกูลกัณหาโคตมะ มีผิวสีดำนิล เป็นนาคชั้นต่ำ กำเนิดแบบสังเสทชะคือกำเนิดจากเหงื่อโคล สิ่งหมักหมม ไม่มีฤทธิ์มาก อยู่ในที่ลึกลับ มีหน้าที่เฝ้าสมบัติ มีร่างกายใหญ่โต นิสัยดุร้าย ผิวกายดำ เกล็ดสีดำ กล่าวคือเมื่อเปรียบเทียบกับรูปร่างของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว จึงทำให้เห็นว่า รูปร่างนาคทั้งสองศาสนานั้นมีความเหมือนกันมาก เพราะนาคเป็นงูใหญ่ มีลำตัวยาวมาก มีพิษร้ายแรง และเป็นศัตรูกับพวกครุฑ

เปรียบเทียบหน้าที่ของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท คือหน้าที่ของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ นาคเป็นบัลลังก์ของพระนารายณ์ นาคเป็นเชือกกวนเกษียรสมุทร นาคเป็นสังวาลคล้องพระศอกของพระอิศวร นาคเป็นสายธูรัลคล้องพระกายของ พระคเณศ นาคเป็นบริวารรับใช้พระผู้เป็นเจ้าของฮินดู นาคเป็นผู้บันดาลให้ฝนตกลงมาในสามโลก และนาคเป็นผู้มีความกตัญญู เชื้อฟังกำสอนมารดา ส่วนหน้าที่ของนาคในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ นาคเป็นผู้ช่วยเหลือพระโพธิสัตว์สร้างบุญ นาคเป็นผู้เฝ้ารักษาธาตุทองของพุทธองค์ นาคเป็นทวารบาลรักษาเขาพระสุเมรุราช นาคเป็นทวารบาลรักษาสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา นาคเป็นทวารบาลรักษาสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ นาคเป็นผู้มีความศรัทธาต่อพระศาสนา และนาคเป็นมูลเหตุให้บัญญัติพระวินัยบางข้อ คือเมื่อเปรียบเทียบหน้าที่ของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว จึงได้ทำให้เห็นว่า หน้าที่ของนาคทั้งสองศาสนานั้น มีความต่างกันมาก เพราะว่าหน้าที่ของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้น นาคมีหน้าที่รับใช้พระผู้เป็นเจ้าของทั้งสามพระองค์ คือพระพรหม พระนารายณ์ และพระอิศวร แต่ว่าหน้าที่ของนาคในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น นาคมีหน้าที่คอยช่วยเหลือพระพุทธร่องคี่ในยามบำเพ็ญบารมี และเป็นผู้พิทักษ์พระพุทธรักษาเอาไว้

เปรียบเทียบอิทธิพลของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท คืออิทธิพลของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ นาคถูกบูชาในฐานะเทพเจ้าองค์หนึ่ง นาคก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ นาคก่อให้เกิดวันสำคัญของชาวอินเดีย นาคก่อให้เกิดความเชื่อเกี่ยวกับรัฐเขมร นาคถูกยกย่องให้เป็นบัลลังก์ของกษัตริย์ นาคเป็นสัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์ นาคเป็นสัญลักษณ์แห่งพระราชอาบัติ ส่วนอิทธิพลของนาคในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ นาคเป็นสัตว์ที่ถูกกล่าวถึงในคติไตรภูมิ นาคเป็นผู้ดูแลรักษาแม่น้ำลำคลองให้สะอาด นาคคอยช่วยเหลือพุทธร่องคี่อยู่ตลอดเวลา นาคเป็นสัตว์เดรัจฉานบรรลุลุทธิไม่ได้ นาคเป็นผู้ปกป้องพระอินทร์และเทพยดา นาคเป็นต้นกำเนิดของงูและอสรพิษร้าย นาคเป็นผู้กำเนิดพิษร้ายต่าง ๆ ในคติไตรภูมิ นาคเป็นผู้ให้กำเนิดวรรณคดีทางศาสนา นาคเป็นผู้ให้กำเนิดวรรณกรรมทางศาสนา นาคเป็นนักรบผู้กล้าหาญของท้าวสักกะ นาคเป็นผู้พิทักษ์สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เอาไว้ และนาคเป็นผู้ทูลขอรอยพระบาทในลังกาทวีป คือเมื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของนาคในศาสนาพราหมณ์-

ฮินดูและพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงได้ทำให้เห็นว่า อิทธิพลของนาคในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา จาริต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของต่างประเทศ ส่วนอิทธิพลของนาคในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีความเกี่ยวข้องกับพระศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ คืออิทธิพลของนาคทั้งสองศาสนานั้น มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมทั่วไปจนถึงพระราช

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. ควรศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลว่า อิทธิพลของนาคเข้ามามีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทย ด้านใดบ้าง เช่น ด้านความเชื่อ และประเพณีต่าง ๆ ของไทยตั้งแต่ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน

๒. ควรศึกษาเพื่อหาความจริงว่า สังคมไทยได้รับเอาอิทธิพลของการบูชานาคมาจากประเทศใดบ้าง เช่น อินเดีย ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย เป็นต้น

๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับนาค ในคติโหราศาสตร์ไทยและภาคที่ว่ามีความเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไรบ้าง เช่น ตำรานาคให้น้ำ นาคสถิต นาคสัญญาณ และเกณฑ์พิรุณศาสตร์

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบในประเด็นเกี่ยวกับ เทวรูปของพระพิรุณทรงนาคราช ในฐานะสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และความเชื่อในสังคมไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

๒. ควรเปรียบเทียบคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ ของนิกายไวษณพ และนิกายไศวรีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่มีการกล่าวถึงความเป็นมาของนาค รวมถึงการบูชานาคในฐานะสัตว์ศักดิ์สิทธิ์

๓. ควรเปรียบเทียบในประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับนาค ในคติความเชื่อของชาวลาวและชาวเขมร ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และด้านเศรษฐกิจในสังคมโลกยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ณัฐนารถ ปิ่นเฟื่อง. **ตำนานพญานาคสองฝั่งโขง**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๗.

ทศพล จังพานิชย์กุล. **นาคเทพผู้ปกป้องพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: คอมม่าดีไซน์, ๒๕๕๔.

ผาสุก อินทรารุช. **ความเชื่อเกี่ยวกับนาคในอารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ**. กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์, ม.ป.ป.

พระมหาประภาส แก้วสุวรรณ. “ศึกษานาคในพระไตรปิฎก”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย). **พญานาค**. กรุงเทพมหานคร: กัลยาณมิตร, ๒๕๔๗.

พระสมพร อนาลโย (จิตรกล้า). “การศึกษาพญานาคในชุมชนคำชะโนด”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

- พีรพล พิษณุพงศ์. **ความสัมพันธ์ระหว่างงูกับมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์การพิมพ์, ๒๕๑๐.
- เมธราช รัตนภาคี. **ตำนานนาครจากพุทธกาลสู่ตำนานลุ่มน้ำโขง**. นนทบุรี: อุทยานความรู้, ๒๕๑๑.
- ราชบัณฑิตยสภา. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๔.
- วิเชียร นามการ. “การศึกษาอิทธิพลความเชื่อของนาครที่มีผลต่อสังคมไทยยุคปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- ศานติ ภัคดีคำ. **พระนารายณ์**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๕๖.
- _____. **นาคร**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๕๖.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. **นาครในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์**. กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๓.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. **นาครที่ปรากฏในงานศิลปกรรม**. กรุงเทพมหานคร:
ม.ป.ท., ๒๕๐๓.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. **ตรีมูรตอภิมหาเทพของฮินดู**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, ๒๕๕๑.